

Мельніченко О.І.

Результати кореляційного аналізу за дослідженням «Психологічні чинники прийняття нововведень науково-педагогічними працівниками ВНЗ»

Мельніченко Оксана Іванівна, здобувач кафедри психології
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Анотація. У статті представлені отримані показники за дослідженням психологічних чинників прийняття нововведень науково-педагогічними працівниками ВНЗ, яке здійснювалося на основі десяти методик та анкетування. Підбрані методики дозволили нам чітко дослідити ступінь вираження соціально-психологічних установок науково-педагогічних працівників; їх ціннісні орієнтації в реальних умовах життєдіяльності; стратегію психологічного захисту у спілкуванні з партнерами; ступінь професійного вигорання; властивості темпераменту, ригідність; темп реакцій; активність; відвертість; ступінь загальної задоволеності якістю індивідуального життя; трудову мотивацію тощо. Проаналізовано кореляційні зв'язки між показниками окремо взятої методики.

Ключові слова: коефіцієнт кореляції, кореляційний аналіз, загальний показник прийняття нововведення, показник методики, коефіцієнт кореляції Пірсона

Позитивне прийняття нововведень науково-педагогічними працівниками може допомогти ВНЗ в досягненні поставлених стратегічних і поточних завдань, де головними факторами є забезпечення сприятливого психологічного клімату, стимулювання творчості та ініціативи, прогнозування соціальних перспектив розвитку освітнього закладу, зацікавлення осіб, суспільства, системи вищої освіти тощо. У цьому полягає актуальність дослідження. Опрацювання наукової літератури показує, що проблемам прийняття нововведень науково-педагогічними працівниками ВНЗ приділялася значна увага. Проблеми формування інноваційного мислення, ролі науково-педагогічних працівників у прискоренні нововведень дослідили у своїх роботах Л. Карамушка, В. Корольчук, М. Корольчук, С. Максименко, А. Пригожин та ін. Окремі питання в управлінні інноваційною діяльністю науково-педагогічних працівників досліджували: С. Болтвівець, Н. Волгін, А. Ісаєнко, О. Креденцер, Н. Ладанов, В. Матірко, Н. Маусов, Ю. Одегов, А. Пригожин, В. Пронніков, О. Філь та ін.

Мета – здійснити кореляційний аналіз показників 10 методик та загального показника прийняття нововведень, який взято з результатів проведення анкетування. У дослідженні взяли участь 100 науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу (23% чоловіків та 77% жінок) віком 25-70 років. Між віком респондентів та загальним показником прийняття нововведень відсутній кореляційний зв'язок оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона прямує до нульової позначки і зафіксовано на рівні 0,097. А відтак, вік не впливає на прийняття нововведень респондентом. Гіпотеза про те, що зі зростанням показника «Вік респондента» знижується «Загальний показник прийняття нововведень» може бути відкинута.

Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребній сфері (О.Ф. Потьомкіної) призначена для виявлення ступеня вираження соціально-психологічних установок. Біполярні шкали: спрямованість на «альтруїзм – егоїзм», «процес – результат», «свобода – влада», «праця – гроші». У результаті використання цієї методики, можна виявити декілька груп досліджуваних: група високомотивованих досліджуваних з гармонійними орієнтаціями. Всі орієнтації виражені сильно і однаковою мірою; група низькомотивованих досліджуваних, у яких всі орієнтації виражені надзвичайно

слабо; група з дисгармонійними орієнтаціями, у яких деякі орієнтації виражені сильно, а інші були відсутні.

Досліджуючи зв'язок між показниками «Загальний показник прийняття нововведень» та «Орієнтація на результат» цієї методики, нами було виявлено прямий помірний зв'язок, оскільки коефіцієнт кореляції зафіксовано на рівні 0,285. Показник значущості не перевищує позначки 0,01, що свідчить про надійність та не випадковість такого зв'язку. А от між показниками «Загальний показник прийняття нововведень» та «Орієнтація на альтруїзм» кореляційного зв'язку немає – коефіцієнт кореляції дорівнює нулю.

Методика «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» (С.С. Бубнова) має одинадцять шкал (цінностей): «Приємне проведення часу, відпочинок», «Високе матеріальне благополуччя», «Пошук і насолода прекрасним», «Милосердя до інших», «Кохання», «Пізнання світу», «Високий соціальний статус», «Визнання іншими», «Соціальна активність», «Здоров'я», «Спілкування».

Ця методика призначена для вивчення ціннісних орієнтацій особистості в реальних умовах життєдіяльності. Методика містить питання, які спрямовані на вивчення реалізації ціннісних орієнтацій у реальних умовах життєдіяльності.

Між показниками цієї методики досліджено, що оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона між показниками «Милосердя до інших» та «Визнання іншими» зафіксовано на рівні 0,359 – це свідчить про прямий помірний зв'язок між цими показниками.

Методика «Діагностика домінуючої стратегії психологічного захисту у спілкуванні» (В.В. Бойко) містить три шкали: «Миролюбство», «Уникнення», «Агресія» та дозволяє нам виявити стратегію психологічного захисту у спілкуванні з партнерами. Чим більше відповідей того чи іншого типу, тим яскравіше виражена відповідна стратегія. Якщо їх кількість приблизно однакова, то в контакті з партнерами респонденти активно використовують різний захист своєї суб'єктивної реальності.

Між показниками «Уникнення» та «Миролюбство» визначено зворотній середній зв'язок, так само як і між показниками «Уникнення» та «Агресія» – коефіцієнти кореляції Пірсона -0,473 та -0,445 відповідно. Таким чином, чим більший показник «Миролюбство», тим менші показники «Уникнення» та «Агресія». Між показниками «Загальний показник прийняття новов-

ведень» та «Уникнення» визначено зворотній помірний зв'язок – коефіцієнт кореляції зафіксовано на рівні – 0,332. Даному розрахунку можна довіряти, оскільки дане значення варифіковано показником значущості, що не перетинає допустимої норми 0,01. Таким чином, чим більший рівень показника «Уникнення», тим менший рівень «Загального показника прийняття нововведень».

Методика «Діагностика професійного «вигорання» (К. Маслач, С. Джексон, в адаптації Н.С. Водоп'янової) призначена для вивчення ступеня професійного вигорання та передбачає три показники: «Емоційне виснаження», «Деперсоналізація», «Редукція особистих досягнень». Таким чином, між показниками «Емоційне виснаження» та «Деперсоналізація» виявлено прямий досить тісний зв'язок (0,653). У той же час між показниками «Емоційне виснаження» та «Редукція особистих досягнень» зафіксовано зворотній помірний зв'язок. Це означає, що при збільшенні показника «Емоційне виснаження» збільшується «Деперсоналізація», а «Редукція особистих досягнень» зменшується. З жодним із показників даної методики «Загальний показник прийняття нововведень» не продемонстрував навіть помірного рівня зв'язку.

«Індивідуально-типологічний опитувальник» (Л.М. Собчик) – інструмент дослідження індивідуально-типологічних властивостей. Він дозволяє віднести кожну конкретну людину до певного типу. В основі методики лежить розроблена Л.М. Собчик теорія домінуючих тенденцій, які визначають індивідуальний тип переживання, силу і спрямованість мотивації, стиль міжособистісного спілкування і пізнавальних процесів. Провівши аналіз відповіді респондентів на питання цієї методики та анкети, нами було виявлено, що між показниками «Загальний показник прийняття нововведень» та «Лабільність» визначено прямий помірний зв'язок – коефіцієнт кореляції зафіксовано на рівні 0,298. Даному розрахунку можна довіряти, оскільки дане значення варифіковано показником значущості, що не перетинає допустимої норми 0,01. Таким чином, чим більший рівень показника «Лабільність», тим більший рівень «Загального показника прийняття нововведень».

Виявлено прямий середній зв'язок між показниками «Синзетивність» та «Тривожність» – коефіцієнт кореляції Пірсона 0,484. Можемо зробити висновок, що чим більший рівень показника «Синзетивність» тим більший рівень показника «Тривожність» (і навпаки).

Можемо констатувати прямий середній зв'язок між показниками «Спонтанність» та «Ригідність» – коефіцієнт кореляції Пірсона 0,451. Внаслідок цього, можемо стверджувати, що чим більший рівень показника «Синзетивність», тим більший рівень показника «Тривожність» (і навпаки). Розглянуті показники коефіцієнтів кореляції підкріплюються показниками коефіцієнта значущості, що лежить в допустимих межах – не перетинає позначку у 0,01.

«Методика дослідження особистості (FPI – Фрайбурзький особистісний опитувальник)» призначена для діагностики станів і властивостей особистості, які мають першочергове значення для процесу соціальної адаптації і регуляції поведінки.

Опитувальник містить 12 шкал, які поділяються на:

основні (базові) та похідні (інтегруючі):

- невротичність (характеризує рівень невротизації особистості);
- спонтанна агресивність (виявляє і оцінює психопатизацію інтротенсивного типу);
- репресивність (дає можливість діагностувати ознаки, характерні для психопатологічного депресивного синдрому);
- дратівливість (дозволяє судити про емоційну стійкість);
- комунікабельність (характеризує як потенційні можливості, так і реальні прояви соціальної активності);
- врівноваженість (відображає стійкість до стресу);
- реактивна агресивність (має на меті виявити наявність ознак психопатизації екстратенсивного типу);
- сором'язливість (відображає схильність до стресового реагування на звичайні життєві ситуації, що мають перебіг за пасивно-захисним типом);
- відкритість (дозволяє характеризувати відношення до соціального оточення і рівень самокритичності);
- екстраверсія-інтроверсія (відображає рівень вираження зазначених характеристик);
- емоційна лабільність (виявляє стабільність емоційного стану);
- маскулінази-фемінізм (протікання психічної діяльності відповідно до статі).

Утворена кореляційна матриця дозволяє зробити низку висновків щодо взаємозв'язків між показниками цієї методики та «Загального показника прийняття нововведень». Не виявлено навіть слабого зв'язку (коефіцієнт кореляції перетинав би позначку 0,1) з жодним з показників «Методики дослідження особистості» та «Загальним показником прийняття нововведень».

Достатньо тісний зв'язок виявлено між показником «Невротичність» та «Депресивність» (0,709) та «Емоційна лабільність» (0,687). Таким чином, чим більший рівень показника «Невротичність», тим більший рівень показників «Депресивність» та «Емоційна лабільність» (і навпаки);

Виявлено високий рівень взаємозв'язку між показником «Емоційна лабільність» та «Невротичність» (0,687), «Спонтанна агресивність» (0,445), «Репресивність» (0,824), «Сором'язливість» (0,624), «Відкритість» (0,459). Відповідно, чим більший рівень показника «Емоційна лабільність», тим більший рівень зазначених показників.

Досліджуючи показник «Маскулінізм-фемінізм» виявлено зворотній середній зв'язок між показником «Невротичність» (-0,420), «Депресивність» (-0,478), «Сором'язливість» (-0,560), «Емоційна лабільність» (-0,482). Таким чином, чим більший рівень показника «Маскулінізм-фемінізм», тим менший рівень зазначених показників. Також виявлено прямий середній зв'язок між показником «Маскулінізм-фемінізм» та «Екстраверсія-інтроверсія» (0,505) та «Комунікабельність» (0,392). Таким чином, зі збільшенням рівня показника «Маскулінізм-фемінізм», збільшується рівень зазначених показників.

Методика «Самооцінка структури темпераменту» (за Б.М. Смірновим) дозволяє виявити низку властивостей темпераменту: екстраверсія-інтроверсія; ригідність; емоційні збудливість-врівноваженість; темп реакцій: швидка-повільна; активність: висока-низька;

відвертість. Ця методика має шкалу ширості досліджуваного під час відповідей на запитання, що дозволяє оцінити надійність отриманих результатів. Отримані за допомогою опитувальника дані дозволяють визначити виразність рис темпераменту у досліджуваних.

Не виявлено зв'язку з жодним із показників методики «Самооцінка структури темпераменту (за Б.М. Смірновим)» та «Загальним показником прийняття нововведень» – коефіцієнти кореляції не перевищують позначки 0,182.

Проте, виявлено прямий зв'язок між показником «Екстраверсія» та «Темп реакції» (0,426) та зворотній зв'язок з показником «Ригідність». Таким чином, чим більший рівень показника «Екстраверсія», тим більший рівень показника «Темп реакції» та менший рівень показника «Ригідність».

Виявлено прямий середній зв'язок між показником «Емоційне збудження» та «Відвертість» – коефіцієнт кореляції між показниками зафіксовано на рівні 0,381. Отже, чим більший рівень показника «Емоційне збудження», тим більший рівень показника «Відвертість».

Переживання психологічного комфорту (благополуччя) – важливий показник динаміки здоров'я, оскільки воно виявляється найтоншим індикатором перехідних станів від здоров'я до хвороби. У зарубіжній психології при визначенні психологічного (душевного) благополуччя широко використовується поняття «якість життя», що представляє собою суб'єктивне переживання задоволеності персональної життєм. Воно співвідноситься з задоволеністю самореалізаційної особистості і з її психологічним здоров'ям.

Питання «Опитувальника для оцінки якості життя (Н.С. Водоп'янові)» відносяться до задоволеності в наступних категоріях індивідуального життя: робота, особисті досягнення, здоров'я, спілкування з близькими людьми, підтримка (внутрішня і зовнішня – соціальна), оптимістичність, напруженість (фізичний і психологічний дискомфорт), самоконтроль, негативні емоції (настрій). Мета опитувальника – оцінити ступінь загальної задоволеності якістю індивідуального життя і виявити сфери життєдіяльності, що викликають найбільший дискомфорт або незадоволеність.

Не виявлено зв'язку з жодним із показників методики «Опитувальник для оцінки якості життя» та «Загальним показником прийняття нововведень» – коефіцієнти кореляції не перевищують позначки 0,145.

Проте, виявлено прямий достатньо тісний взаємозв'язок між показниками «Робота» та «Особисті досягнення» (0,735), «Здоров'я» (0,544), «Спілкування з близькими людьми» (0,573), «Підтримка» (0,639), «Напруженість» (0,630), «Самоконтроль» (0,612). Таким чином, зі збільшенням рівня показника «Робота» збільшується рівень зазначених показників (і навпаки).

Виявлено прямий достатньо тісний взаємозв'язок між показником «Особисті досягнення» та «Спілкування з близькими людьми» (0,642), «Напруженість» (0,628), «Самоконтроль» (0,626). Таким чином, зі збільшенням рівня показника «Особисті досягнення» збільшується рівень зазначених показників (і навпаки).

Чим більший рівень показника «Самоконтроль», тим більший рівень показника «Напруженість» – дана гіпотеза доведена шляхом розрахунку коефіцієнта кореляції між цими показниками, що зафіксовано на

рівні 0,653.

Прямий достатньо тісний взаємозв'язок між показником «Спілкування з близькими людьми» та «Підтримка» – коефіцієнт кореляції Пірсона зафіксовано на рівні 0,623, а коефіцієнт значущості не перетинає позначки 0,01. Це свідчить про те, що кореляція не випадкова і значима.

Методика діагностики емоційної спрямованості особистості. Спрямованість особистості досліджується за 10 шкалами:

- альтруїстична – потреба в сприянні, допомозі, заступництві іншим людям;
- комунікативна – потреба в спілкуванні;
- глорична – потреба в самоствердженні, у славі, у «пожинанні лаврів»;
- практична – переживання, зумовлені діяльністю, радість від процесу роботи;
- пугнічна – потреба в подоланні небезпеки, інтерес і схильність до важких іспитів і до боротьби;
- романтична – прагнення до всього незвичайного, таємничого, зі сподіванням якихось подій, що вплинуть на долю;
- гностична – потреба в одержанні нової інформації, прагнення упорядкувати цю інформацію, домогтися «пізнавальної гармонії»;
- естетична – потреба в гармонії світу, у гармонії особистості;
- гедоністична – потреба в тілесному і душевному комфорті;
- акізитивна – прагнення до матеріального благополуччя, до грошей, потреба у накопиченні і колекціонуванні речей.

Не виявлено значного зв'язку з жодним з показників «Методики діагностики емоційної спрямованості особистості» та «Загальним показником прийняття нововведень» – коефіцієнти кореляції не перевищують позначки -0,196.

Виявлено прямий достатньо тісний взаємозв'язок між показниками спрямованостей «Романтична» та «Глорична» (0,371), «Романтична» та «Пугнічна» (0,481), «Естетична» та «Альтруїстична» (0,408). Таким чином, зі збільшенням рівня показника «Романтична» збільшується рівень зазначених показників (і навпаки).

Між показниками «Пугнічна» та «Акізитивна» виявлено прямий помірний зв'язок (0,418), а отже, зростання рівня одного показника призводить до зростання іншого.

Опитувальник «Словник» (автор І.Г. Кокуріна) призначений для діагностики трудової мотивації та містить три шкали-визначення слів: гроші, колектив, праця. Респонденти визначали, які, з їх особистої точки зору, відповідають тому змісту, з яким їм доводиться найчастіше стикатися в житті.

Мета опитувальника – діагностувати трудову мотивацію. У теоретичній моделі автора опитувальника трудова мотивація визначається як процес наповнення сенсами значущих стимулів трудової діяльності, в результаті якого виникають стійкі смислові уявлення, здатні чинити зворотний вплив на трудову поведінку людини. При створенні опитувальника використовувався прийом, який можна назвати контент-синтезом змісту, коли дослідник на основі спеціальних правил

створює текст у вигляді «життєвих визначень» таких понять як «гроші», «колектив», «праця». Виділяються 6 основних сенсів трудової діяльності: перетворення, комунікація, прагматика (утилітарність), кооперація, конкуренція і досягнення. Кожен з 6 смислів має 2 орієнтації: процесуальну і результуючу. 6 базових смислів з урахуванням 2 орієнтацій приписуються кожному із 3 понять, які служать базовими стимулами трудової діяльності – це: «гроші», «праця», «колектив». Опитувальник складається з 36 смислових визначень цих 3 понять. В опитувальнику визначення складені в пари таким чином, що респондент повинен вибрати одне визначення з двох те, до якого з його точки зору, ближче до здорового глузду.

З жодним із показників даної методики «Загальний показник прийняття нововведень» не продемонстрував навіть помірного рівня зв'язку.

Дана кореляційна матриця дозволяє зробити низку висновків щодо взаємозв'язків між показниками методики «Опитувальник «Словник» (автор І.Г. Кокуріна), а саме:

– виявлено помірну зворотню залежність між показником «Перетворення результуючої орієнтації» та показниками «Перетворення процесуальної орієнтації» (-0,445), «Комунікація процесуальної орієнтації» (-0,564), «Утилітарно-прагматичний мотив процесуальної орієнтації» (-0,458), «Конкуренція процесуальної орієнтації» (-0,663). Це свідчить про те, що зростання рівня показника «Перетворення результуючої орієнтації» призводить до зменшення рівня зазначених показників. А от між показником «Перетворення результуючої орієнтації» та показниками «Комунікація результуючої орієнтації» (0,476), «Кооперація результуючої орієнтації» (0,758), «Конкуренція результуючої орієнтації» (0,619) виявлено прямий достатньо тіс-

ний зв'язок, а отже, збільшення рівня показника «Перетворення результуючої орієнтації» призводить до збільшення рівня зазначених показників (і навпаки);

– при дослідженні зв'язків між показником «Конкуренція результуючої орієнтації» виявлено, що його збільшення призводить до збільшення рівня показника «Комунікація результуючої орієнтації» (0,549) та зменшення рівня показника «Перетворення процесуальної орієнтації» (-0,553);

– існує прямий помірний зв'язок між показниками «Кооперація результуючої орієнтації» та «Конкуренція результуючої орієнтації» – коефіцієнт кореляції зафіксовано на рівні 0,572. Таким чином, збільшення рівня показника «Кооперація результуючої орієнтації» призводить до збільшення рівня показника «Конкуренція результуючої орієнтації», проте, до зменшення рівня показників «Кооперація процесуальної орієнтації» (-0,606) та «Конкуренція процесуальної орієнтації» (-0,559).

Такий підбір методик дозволив нам чітко дослідити ступінь вираження соціально-психологічних установок науково-педагогічних працівників; їх ціннісні орієнтації в реальних умовах життєдіяльності; стратегію психологічного захисту у спілкуванні з партнерами; ступінь професійного вигорання; стани і властивості викладачів; властивості темпераменту; ригідність; темп реакцій; активність; відвертість; ступінь загальної задоволеності якістю індивідуального життя; трудову мотивацію тощо. Науково-педагогічні працівники ВНЗ можуть позитивно приймати нововведення, про що свідчать отримані дані за шкалами методик. У результаті дослідження досягнуто поставленої мети: здійснено кореляційний аналіз показників 10 методик та загального показника прийняття нововведень.

Melnichenko O.I. Results of correlation analysis for the study "Psychological factors of innovation adoption research and teaching university staff"

Abstract. The paper presents the figures obtained by the study of the psychological factors of innovation adoption research and teaching university staff, which was carried out on the basis of ten methods and questionnaires. Individuals have a clear methodology allowed us to examine the degree of expression of the social attitudes of teaching staff; their value orientation in real conditions of life; psychological defense strategy in communication with partners; degree of professional burnout; properties of temperament; rigidity; rate of reaction; activity; openness; degree of overall satisfaction with individual life; labor motivation and so on. Analyzed correlations between parameters of a particular method.

Keywords: correlation coefficient, correlation analysis, general indicator of innovation adoption, index methodology, Pearson's correlation coefficient

Мельниченко О.И. Результаты корреляционного анализа по исследованию «Психологические факторы принятия нововведений научно-педагогическими работниками вузов»

Аннотация. В статье представлены полученные показатели по исследованию психологических факторов принятия нововведений научно-педагогическими работниками вузов, которое осуществлялось на основе десяти методик и анкетирования. Подобранные методики позволили нам четко исследовать степень выраженности социально-психологических установок научно-педагогических работников; их ценностные ориентации в реальных условиях жизнедеятельности; стратегию психологической защиты в общении с партнерами; степень профессионального выгорания; свойства темперамента; ригидность; темп реакций; активность; открытость; степень общей удовлетворенности качеством индивидуальной жизни; трудовую мотивацию и тому подобное. Проанализированы корреляционные связи между показателями отдельно взятой методики.

Ключевые слова: коэффициент корреляции, корреляционный анализ, общий показатель принятия нововведения, показатель методики, коэффициент корреляции Пирсона